

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Демчук В.

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА БЕРЕЖАНИ

В мальовничій долині річки Золота Липа, за 46 км від її витоку розкинулося місто Бережани, центр однойменної міської об'єднаної територіальної громади Тернопільської області, яка утворена 2 листопада 2018 року шляхом об'єднання Бережанської міської ради та Посухівської сільської ради Бережанського району. Сьогодні до складу ОТГ входять м. Бережани і 20 старостинських округів (див. табл. 1). Місто сполучене шосейними шляхами із Тернополем, Львовом, Івано-Франківськом, відстань по шосейній дорозі до Тернополя – 52 км, залізницею – 72 км.

Ядром селитебного ландшафту Бережан є Ринковий майдан з оточуючими кварталами. Ця планувальна структура виникла у 1530-34 роках і збереглася до наших днів. На території міста збереглися 9 пам'яток архітектури загальнодержавного значення та 65 пам'яток місцевого значення. Людей, які селилися тут, у ті далекі часи на березі річки, називали бережанами. Від цього, на думку деяких дослідників, і пішла назва міста. За звучанням вона також близька до українського слова «бережина», що означає «пологі береги річок із сіножатями». Саме з цим словом мовознавець М. Т. Янко пов'язує топонім Бережани.

Бережанські краєвиди своєю мальовничою красою можуть змагатися з наймальовничішими куточками природи України. Із північної сторони до міста примикає великий став площею понад 300 га, дзеркало плеса якого розташоване вище центральних вулиць та майданів (див. рис. 1). Наші предки створили цю гідроспоруду, щоб регулювати рівень води у рукавах річки Золота Липа, що омиває розташований у низовині бережанський замок. А навколо – лісисті горби, або гори, як їх називають місцеві жителі. Вони доволі високі: Сторожиська вище рівня моря – 398 м, Звіринець – 382 м, а Яришків – 408 м. З якої б гори ви не дивилися на Бережани, око не стомиться від одноманітності.

Бережани входять до географічної зони Опілля, що є найвищою і найбільш розчленованою частиною Подільського плато. В основному

територія ОТГ рівнинна, лише подекуди здіймаються високі пагорби, які поступово переходять у широкі долини. І тільки північніше Бережан, там, де проходить вододіл річок Золота Липа і Нараївка, гребенястим пасмом виділяється Подільська гряда. Тут – найвища точка Подільського плато, яка сягає 448 м над рівнем моря.

Таблиця 1

Відомості про територіальні громади, що входять до складу
Бережанської ОТГ [1]

№ п/п	Найменування територіальних громад та населених пунктів, що входять до складу ОТГ	Чисельність населення станом на 01.01.2022 р., осіб	Відстань до адміністративного центру територіальної громади, кілометрів
1	м.Бережани	17268	-
2	с. Лісники	830	3,4
3	с. Рай	570	2,7
4	с. Біще	400	16,1
5	с. Поручин	364	18,2
6	с. Залужжя	82	19,3
7	с. Жовнівка	509	8,8
8	с. Жуків	944	9,7
9	с. Гиновичі	456	7,7
10	с. Підлісне	240	11,7
11	с. Куропатники	812	11,4
12	с. Баранівка	217	6,8
13	с.Ясне	7	13,4
14	с. Надріччє	704	11,5
15	с. Посухів	590	7,0
16	с. Потугори	508	8,0
17	с. Урмань	544	15,7
18	с. Краснопуша	88	20,5
19	с. Пліхів	122	18,7
20	с. Шибалин	1161	6,8
21	с. Комарівка	176	10,8

Природні умови сприятливі для формування сільськогосподарських та лісових антропогенних ландшафтів. Клімат Бережан лагідний і досить вологий. В середньому щороку тут випадає 520-550 мм опадів. Найнижчу температуру повітря зафіксовано взимку – мінус 35°C і найвищу влітку – плюс 36°C. Найхолодніші дні – в січні, найтепліші – в липні. Зима, яку часто супроводжують

відлиги, триває з другої декади грудня до середини лютого. Влітку практично не буває посух.

Рис. 1. Бережанський став – велична водна антропогенна структура громади

Ще в недалекому минулому Бережанщина славилася дубовими, ялиновими, ясенново-дубовими борами. Але в період іноземного поневолення краю вони були по-хижацьки знищені. У наш час проводиться велика робота по реконструкції малопродуктивних грабових лісів, які поступово замінюються дубово-ясенново-модриновими. Відновлюються і букові гаї, колись поширені на цій землі. Інтенсивно висаджуються дерева модрини європейської – продуктивної лісоутворюючої культури, яку почали культивувати тут ще в першій половині XIX ст. Закладено цілі гаї таких цінних порід, як чорний горіх та кримська сосна. Серед місцевих лісових «старожилів» добре почувають себе швидкоростучі дугласія зелена, дуб червоний, смерека карпатська. Всього в лісах району нараховується близько 200 деревних і чагарникових порід.

Досить різноманітний і тваринний світ Бережанщини. Дикі кабани, олені, козулі, лисиці – постійні мешканці тутешніх лісів, рідше зустрічається дикий кіт. Пташине царство представляють тетереви, рябчики, снігурі, кедрівки, фазани та ін. У річках багато риби (короп, карась, окунь, щука), водиться водяний щур. На полях живуть полівки, тхори, зайці, жайворонки, чорноголові вівсянки, є й горностаї, ласки. З ендемічних видів поширені подільський кіт, плямистий ховрашок,

чагарникова полівка [5].

Околиці Бережан багаті корисними копалинами, особливо будівельними матеріалами, які слугують базою для формування промислового класу антропогенних ландшафтів. Відкритим способом у районі добувають вапняк, що служить добрим облицювальним матеріалом, а також застосовується для випалювання вапна [4]. У промислових масштабах ведуться розробки піску, глини, каменю.

Список використаних джерел:

1. Атлас адміністративно-територіального устрою Тернопільської області / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://atu.decentralization.gov.ua/>.
2. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Частина I. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ІПП «ТД «Едельвейс і К», 2012. 336 с.
3. Навчально-краєзнавчий атлас Тернопільської області // за ред. Кравчука Я.С. Л.: ВФ Афіша, 2000, 24 с.
4. Природа Тернопільської області / за ред. К.І. Геренчука. Львів: Вища шк., 1980. 152 с.
5. Природні умови та ресурси Тернопільщини / наук.ред.: М.Я. Сивий, Л.П.Царик. Тернопіль: Терно-граф, 2011. 512 с.

Котович Р.

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОТГ

Тернопільська міська громада – об'єднана територіальна громада в Тернопільській області, з адміністративним центром в місті Тернопіль. Громаду створено 14 листопада 2018 року. До складу громади увійшли: Тернопільська міська рада (місто Тернопіль), Кобзарівська сільська рада (село Кобзарівка і Вертелка), Куровецька сільська рада (село Курівці), Малашовецька сільська рада (село Малашівці і Іванківці), Чернихівська сільська рада (село Чернихів, Глядки, Плєсківці) і Городищенська сільська рада (село Городище і Носівці) [1].

Об'єднана територіальна громада розташована на західній частині Подільської височини, Східно-Європейської рівнини, а саме на Тернопільському плато. Через Тернопільську міську громаду проходить важливі транспортні вузли. Рельєф рівнинний, поверхня має нахил з півночі на південь. Це підтверджують ріки і інші водойми, які протікають її територією.